

ALKOL VE MADDE BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERDE TRAVMATİK YAŞANTILAR İLE BAĞIMLILIK ŞİDDETİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Özge Nur Kutluer¹, Ceylan Ergül Arslan²

¹ Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Yüksek Lisans Programı • Orcid: 0000-0002-6056-7397

² NİSTANBUL Beyin Hastanesi, Tıp Fakültesi, Üsküdar Üniversitesi • Orcid: 0000-0001-6635-5195

Yazışma Adresi/Correspondence: Özge Nur Kutluer

Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Yüksek Lisans Programı

e-posta: kutluerozge@gmail.com

DOI: 10.32739/car.2024.8.1.221

Alkol ve Madde Bozukluğu Olan Bireylerde Travmatik Yaşantılar İle Bağımlılık Şiddeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Investigation Of The Association Between Traumatic Experiences and Severity Of Addiction In Individuals With Alcohol And Substance Use Disorders

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada alkol ve madde kullanım bozukluğu tanısı almış bireylerin yaşadıkları travmatik olayların bağımlılık şiddetine etkisini araştırmak amacıyla planlanmıştır.

Yöntem: Bu araştırmanın katılımcılarını madde kullanım bozukluğu tedavisi için NİSTANBUL Beyin Hastanesi Amatem servisine başvuran 50 kişi oluşturmaktadır. Bu 50 katılımcının 47'si erkek ve 3'ü kadındır. Araştırma verileri anket katılımcılara verilen ölçekler aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılara, bağımlılık şiddetini ölçmek için Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ), travmatik yaşantılarını ölçmek için Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 ve 0.001 düzeyinde alınmıştır. Katılımcıların travmatik yaşantılar puanları ile bağımlılık indeksi toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Sonuç: Araştırmada elde edilen bulgulara göre, erkek katılımcılarda bağımlılık indeksi tanı alt boyutu puanları kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Çocukluk çağı travmalarının nöral yapı ve işlevi bozarak bireyleri bilişsel eksikliklere ve madde bağımlılığı da dahil olmak üzere psikiyatrik hastalıklara karşı daha duyarlı hale getirdiği gösterilmiştir. Bu nedenle, madde bağımlılığı ile ilişkili olarak çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin geçmişini değerlendirmek ve dikkate almak önemlidir. Elde edilen sonuçlar, bağımlılık tedavisine yönelik geliştirilecek uygulamalara ve gelecekte yapılacak araştırmalara katkı sunabilecek ölçüde travmatik yaşantıların bağımlılıklarda önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: alkol, bağımlılık, madde, travma, travmatik yaşantılar

ABSTRACT

Objective: In this study, it was planned to investigate the effect of traumatic events experienced by individuals diagnosed with alcohol and substance use disorder on the severity of addiction.

Method: The participants of this study are 50 people who applied to NİSTANBUL Brain Hospital Amatem service for the treatment of substance use disorder. Of these 50 participants, 47 are men and 3 are women. The research data were collected through the scales given to the survey participants. The Addiction Profile Index (BAPİ) was applied to the participants to measure the severity of addiction, and the Traumatic Experiences Scale (TEC) was applied to measure their traumatic experiences.

Results: In the study, the level of significance was taken as 0.05 and 0.001. A moderately significant positive correlation was found between the participants' traumatic experiences scores and their total addiction index scores.

Conclusion: According to the findings obtained in the study, the addiction index diagnosis sub-dimension scores were higher in male participants compared to female participants. It has been shown that childhood traumas impair neural structure and function, making individuals more susceptible to cognitive deficits and psychiatric diseases, including substance abuse (18). Therefore, it is important to evaluate and consider the history of childhood traumatic experiences in relation to substance abuse. The results obtained emphasize the importance of traumatic experiences in addictions to a degree that can contribute to the applications to be developed for addiction treatment and to future research.

Keywords: addiction, alcohol, substance, trauma, traumatic experiences

GİRİŞ

Bireyin kullandığı maddeyi defalarca bırakma girişiminde bulunması ancak bırakamaması, gün geçtikçe miktarını arttırması, bıraktığında ise yoksunluk belirtilerinin baş göstermesi, zararlarını bilmesine ve görmesine rağmen kullanmaya devam etmesi, vaktinin çoğunu maddeyi temin etmeye çalışarak geçirmesi ve bunlarla birlikte sosyal, fiziksel ve psikolojik fonksiyonlarında bozulma görülmesi bağımlılık olarak tanımlanmaktadır (1). Madde kullanımının yaşı, zaman geçtikçe düşmekte ve giderek daha büyük bir toplumsal sorun haline gelmektedir. Bu kullanım artık bağımlılık derecesine geldikten sonra kişinin maddeyi hayatında ilk sıraya koyduğu ve yaşamındaki birçok şeyden vazgeçerek çoğu şeyi geri plana attığı görülmektedir (2). Madde bağımlılığı, kullanan kişinin sosyal sıkıntıları yaşaması nedeniyle zamanla toplumu ilgilendiren ve tehdit eden bir sorun haline gelmekte. Kişinin madde bulmak amacıyla suç işlemesi, yasa dışı davranışlar nedeniyle yasal sıkıntılar yaşaması bunlara verilebilecek örneklerden biridir (1). Madde kullanımında dereceli geçişler olduğu gibi birlikte kullanımları da görülmektedir. Tütün ürünleri günümüzde yaygın olarak kullanılmakta ve diğer maddelere ise geçiş görevi gördüğü düşünülmektedir (3). Birey ruhsal olarak kendini iyi hissetmediği bir durumla karşılaştığında bu durumla baş edebilmek için madde arayışına girmekte ve bu rahatlamaya madde kullanımı ile ulaşmaktadır (4). Bağımlı olan kişiler riskli bir durumla karşılaştıklarında durumla baş edebilmek için bir çözüm geliştirmediklerinde kendilerine olan güvenlerinde bir azalma söz konusu olmaktadır. Kendilerine olan güven duygusunun azalması halinde madde kullanımının tekrar etmesi de giderek olası bir hal almaktadır (5). Kişinin hem bireysel yaşantısını etkilediği için hem de toplumsal bir sorun haline geldiği için madde bağımlılığına neden olan sebeplerin belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu nedenlerden olduğu tahmin edilen konulardan biri travmatik yaşam deneyimleridir.

Bir anda gelişen ve kontrol edemediğimiz negatif yaşam olayları travma olarak adlandırılmaktadır. Kişiler yaşanan olay sonucunda uzun süre olayın etkisinde kalmakta ve korku, çaresizlik gibi duygular ortaya çıkmaktadır. Duyguları yoğun öfke nedeniyle var olan hal ve gidişata karşı olumsuz bir bakış açısı geliştirmekte ve devam eden bir tehlike varmış gibi yüksek tepkiler verebilmektedirler (6). Travma, bireysel travma ve toplumsal travma olarak da ele alınmaktadır. Aile içinde yaşanan şiddet ve istismar, tecavüz, istem dışı hamilelik, kaçırılma/tutsak edilme, ani kayıplar, yaralanma ve hastalık gibi olaylar bireysel travmalara örnek gösterilebilir (7). Toplumun alakadar eden ve herkesi etkileyen doğal afet, savaş, bulaşıcı hastalıklar, zorunlu göç gibi olaylar ise toplumsal travmaya neden olabilmektedir. Bu durumlara şahit olan herkesi etkileyebilmektedir (8). Yetişkinler tarafından çocuğun gelişimine zarar veren, toplum tarafından kabul edilmeyen ve doğru olmadığı bilinen davranışlar ihmal ve istismar olarak kabul edilmektedir (9). İhmal ve istismar türleri fiziksel

istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olarak ele alınmaktadır.

Fiziksel İstismar: 18 yaşından küçük bireylerin akım vereni ya da ebeveynleri tarafından sağlığına zarar verecek şekilde fiziksel zarar verilmesi, yaralanması ya da yaralanma ihtimali olması fiziksel istismar olarak adlandırılabilir.

Cinsel İstismar: Cinsel istismar, çocuğun ne yaşadığını henüz kavrayamadığı, psikolojik, zihinsel ve fiziksel olarak henüz bir olgunluğa erişmemiş aynı zamanda rıza verme ve kabul etme becerisinin de olmadığı suç olarak kabul edilen cinselliğin zorlanması durumudur (10).

Duygusal İstismar: Bakım verenler tarafından çocuğun duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması ve çocuğa devamlı olarak tekrar eden, yersiz ve anlamsız tepkiler verme davranışları duygusal istismardır (11).

Fiziksel İhmal: Fiziksel ihmale örnek olarak; var olan imkanların çocuk için kullanılmaması ve bu imkanlardan çocuğun mahrum bırakılması verilebilir (12).

Duygusal İhmal: Ebeveynlerin, çocukların ihtiyacı olan ilgiyi, sevgiyi, şefkati ve korunmayı gerekli düzeyde çocuklarına vermemesi ya da vermemesi duygusal ihmaldir. Duygusal ihmal yaşayan çocukların sık sık hastalandığı, yaralandığı, zehirlendiği ve bunun sonucunda yine ebeveynlerin çocuğa karşı bir ihmalinin söz konusu olduğu gözlenmektedir (13).

YÖNTEM

Örneklem

Bu araştırma Özel NPİSTANBUL Beyin Hastanesi Amentem yataklı servisinde tedavi görmekte olan 18-65 yaş arası alkol ya da madde kullanım bozukluğu tanısı almış bireyler üzerinde yapılmıştır. Anketler yüz yüze uygulanmış ve katılımcılar ölçekleri kendileri yanıtlamıştır. Araştırmaya mental retardasyon, bipolar, psikoz, şizofreni gibi eş tanısı bulunan hastalar dahil edilmemiştir. Araştırmanın örneklemini anket çalışmasına katılım sağlayan 50 kişi oluşturmaktadır. Bu 50 kişinin 47'si erkek ve 3'ü kadındır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada bağımlılık şiddetini belirlemek için 'Bağımlılık Profil İndeksi' (BAPİ), travmatik yaşantılarını ölçmek için 'Travmatik Yaşantılar Ölçeği' (TYÖ) ve katılımcılara dair bilgiler için araştırmacı tarafından oluşturulan 'Sosyodemografik Bilgi Formu' kullanılmıştır.

Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ): Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ) bağımlılığın farklı boyutlarını değerlendirmek ve bağımlılık şiddetini ölçmek amacıyla Ögel, Evren, Karadağ ve Gürol (2012) tarafından geliştirilmiş 37 soruluk bir ölçektir. Ölçeğin birinci alt ölçeği olan kısımda hastaların hangi maddeleri kullandığı ve bu maddeleri hangi sıklıkta kullandıkları ölçülmekte ve puanlanmaktadır. Madde kullanım çeşitliliği arttıkça puan artmaktadır. Bu alt ölçek 12 sorudan oluşmaktadır. İkinci alt ölçekte

ise bağımlılık tanı ölçütleri DSM ve ICD tanı kriterlerine göre tasarlanmıştır ve bu bağlamda değerlendirilip puanlanmaktadır. Bu alt ölçek 8 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü alt ölçekte bağımlı bireyin madde kullanımının yaşamını nasıl etkilediği; iş, okul, sosyal çevre, yasal sorunlar, ekonomi gibi alanlara olan etkisini ve bunlar neticesinde ailesi ve çevresindeki insanlarla olan ilişkisinin ne derecede etkilendiğini ölçmektedir. Bu alt ölçek 10 sorudan oluşmaktadır. Dördüncü alt ölçek kişinin maddeyi kullanma isteği şiddetini (craving) ölçmektedir. Bu alt ölçek 4 sorudan oluşmaktadır. Son olarak beşinci alt ölçek ise kişinin tedavi olma ve maddeyi bırakmaya olan motivasyonunu ölçmektedir. Bu ölçek ise 3 soru içermektedir. Ölçek sonucunda 12 puan ve altı düşük şiddetli bağımlılık, 12-14 puan orta şiddetli bağımlılık ve 14 puan üstü ise yüksek şiddetli bağımlılık olarak belirtilmektedir (14).

Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ): Travmatik Yaşantılar Ölçeği Nijenhuis ve arkadaşları tarafından 2002'de geliştirilmiştir. Ölçeğin Vedat Şar tarafından 2002 yılında Türkçe 'ye uyarlaması yapılmıştır. 29 tip travmatik olayı içeren ölçek katılımcıların kendi yanıtladığı bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçekte, yaşanan travmatik olay yaşandığında hangi yaş grubunda olduğu ve bu olaydan ne derecede etkilendiğine dair 1-5 arasında puan verilmektedir. Ölçekte ifade edilen travmatik olay yaşanmadıysa 0 puan, yaşandıysa 1 puan verilmektedir. Ölçeğin toplam puan aralığı 0-29 arasındadır.

Sosyodemografik Bilgi Formu: Örneklem grubunda yer alan katılımcılara ait bilgiler sosyodemografik bilgi formuyla elde edilmiştir. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, çalışma durumu ve meslek gibi sosyodemografik bilgilerine ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

BÜLGULAR

Tanımlayıcı Bulgular

Katılımcıların sosyodemografik değişkenlerinin Frekans dağılımları Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Örneklem tanımlayıcı özellikleri

Sosyodemografik Değişkenler	Gruplar	f	%	Yaş ($\bar{x} \pm ss$)
Cinsiyet	Erkek	47	94,0	29.81±6.88
	Kadın	3	6,0	26.00±8.54
Eğitim düzeyi	İlköğretim	6	12,0	
	Lise	22	44,0	
	Üniversite	22	44,0	
Çalışma durumu	Evet	40	80,0	
	Hayır	10	20,0	
Medeni durum	Evli	17	34,0	
	Bekâr	33	66,0	
	Toplam	50	100,0	

Tablo 1'de frekans dağılımları incelendiğinde, 50 kişilik

örneklemde 47 kişi erkek ve 3 kişi kadındır. Erkeklerin yaş ortalaması 29.81 ($ss=6.88$) ve kadınların yaş ortalaması 26.00 ($ss=8.54$)'dır. Eğitim düzeyine göre ilköğretim mezunu olan 6 kişi (%12), lise mezunu olan 22 kişi (%44) ve üniversite mezunu olan 22 kişi (%44) bulunmaktadır. Çalışan katılımcı 40 kişi (%80) ve çalışmayan 10 kişi (%20) bulunmaktadır. Evli katılımcı sayısı 17 (%34) ve bekar katılımcı sayısı 33 (%66)'tür.

Tablo 2. Ölçek puanlarının tanımlayıcı özellikleri

Değişkenler	N	$\bar{X}$	ss	Çarpıklık	Basıklık
BAPİ Madde kullanım özellikleri	50	.52	.975	1.837	1.988
BAPİ Tanı	50	22.62	4.848	.055	-.922
BAPİ Yaşam üstüne etkileri	50	18.28	7.287	-.128	-.697
BAPİ Şiddetli istek	50	7.24	3.967	-.014	-.547
BAPİ Motivasyon	50	9.58	2.459	-1.525	3.603
BAPİ toplam	50	10.89	4.348	-.453	-1.257
Travmatik yaşantılar ölçeği (TYÖ) toplam	50	13.96	10.598	.927	.471

Tablo 2'de katılımcıların ölçek puanlarının betimsel istatistikleri verilmiştir. Normal dağılıma uygunluğunun incelenmesi için alt boyut ve toplam puanların çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Dağılıma ilişkin sonuçlara göre, dağılımın normallığe uygun +1.5 ile -1.5 arasında olduğu, yalnızca BAPİ motivasyon alt boyutunun basıklık değerinin +3.5 olduğu görülmüştür. Bu duruma ilişkin, ilgili literatür incelendiğinde basıklık değerinin üst sınırını ± 7 olarak ele alan çalışmaların olduğu görülmektedir.

(Bollen, 1998: 266–. 267).

Korelasyon Bulguları

Katılımcıların bağımlılık şiddeti ve travmatik yaşantılar puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla Pearson Korelasyonu uygulanmıştır. Analizin sonuçları Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Travmatik yaşantılar ve BAPİ skorları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik Pearson Korelasyonu Bulguları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
Travmatik yaşantılar ölçeği (TYÖ) toplam	1						
BAPİ Madde kullanım özellikleri	.232	1					
BAPİ Tanı	-.087	.186	1				
BAPİ Yaşam üstüne etkileri	.064	.140	.848**	1			
BAPİ Şiddetli istek	.170	.213	.596**	.584**	1		
BAPİ Motivasyon	.120	.189	.431**	.356*	.502**	1	
BAPİ toplam	.378**	.148	.255	.436**	.175	.302*	1

**p<0.001

*p<0.05

Tablo 3'teki bulgulara göre, katılımcıların Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) puanları ile BAPİ toplam puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişki saptanmıştır ($r=.378$; $p<0.01$). Travmatik yaşantılar puanlarının artışı ile BAPİ toplam puanlarının artışı doğrusal bulunmuştur. BAPİ alt boyutları ile toplam puan arasındaki ilişki incelendiğinde ise BAPİ toplam puanı ile BAPİ tanı ($r=.436$; $p<0.01$) ve BAPİ motivasyon ($r=.302$; $p<0.01$) arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişki saptanmıştır.

Karşılaştırma Bulguları

Sosyodemografik değişkenler bakımından bağımlılık şiddeti ve travmatik yaşantı sıklığı puanlarının karşılaştırılması için, örneklem sayısı sebebiyle parametrik olmayan ölçümler tercih edilmiştir. İkili grupların (cinsiyet, medeni durum ve çalışma durumu) karşılaştırılması için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. İki'den fazla grup içeren eğitim düzeyi değişkeniyle yapılan karşılaştırmalar için Kruskal Wallis Homojenlik Testi uygulanmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 ve 0.001 düzeyinde alınmıştır.

Tablo 4. Cinsiyet değişkeni bakımından BAPİ ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) skorlarının karşılaştırılmasına yönelik Mann Whitney U testi bulguları

Değişkenler	Cinsiyet	N	Sıra $\bar{X}$	Sıralar Toplamı	z	p
BAPİ Madde kullanım özellikleri	Erkek	47	26.07	1225.50		
	Kadın	3	16.50	49.50	-1.284	.199
	Toplam	50				
BAPİ Tanı	Erkek	47	26.47	1244.00		
	Kadın	3	10.33	31.00	-1.861	.063
	Toplam	50				
BAPİ Yaşam üstüne etkileri	Erkek	47	26.56	1248.50		
	Kadın	3	8.83	26.50	-2.046	.041*
	Toplam	50				
BAPİ Şiddetli istek	Erkek	47	26.73	1256.50		
	Kadın	3	6.17	18.50	-2.378	.017*
	Toplam	50				
BAPİ Motivasyon	Erkek	47	26.55	1248.00		
	Kadın	3	9.00	27.00	-2.063	.039*
	Toplam	50				
BAPİ toplam	Erkek	47	26.48	1244.50		
	Kadın	3	10.17	30.50	-1.891	.059
	Toplam	50				
Travmatik yaşantılar ölçeği (TYÖ) toplam	Erkek	47	25.78	1211.50		
	Kadın	3	21.17	63.50	-.532	.595
	Toplam	50				

**p<0.001

*p<0.01

Cinsiyet değişkeni bakımından katılımcıların BAPİ alt boyut ve toplam puanları ile Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) puanlarının karşılaştırılması için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bulgulara göre BAPİ yaşam üstüne etkileri erkek katılımcılarda kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($Z(48)=-2.046$; $p=.041$; $p<0.05$). BAPİ şiddetli istek alt boyut puanı erkek katılımcılarda kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($Z(48)=-2.378$; $p=.017$; $p<0.05$). BAPİ motivasyon alt boyutu erkek katılımcılarda kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($Z(48)=-2.063$; $p=.039$; $p<0.05$). BAPİ madde kullanım özellikleri

ri, tanı, BAPİ toplam puan ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) toplam puanının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 5. Çalışma durumu değişkeni bakımından BAPİ ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) skorlarının karşılaştırılmasına yönelik Mann Whitney U testi bulguları

Değişkenler	Çalışma Durumu	N	Sıra $\bar{X}$	Sıralar Toplamı	z	p
BAPİ Madde kullanım özellikleri	Evli	40	25.78	1031.00		
	Bekâr	10	24.40	244.00	-.311	.756
	Toplam	50				
BAPİ Tanı	Evli	40	27.95	1118.00	-2.380	.017*
	Bekâr	10	15.70	157.00		
	Toplam	50				
BAPİ Yaşam üstüne etkileri	Evli	40	27.49	1099.50	-1.931	.053
	Bekâr	10	17.55	175.50		
	Toplam	50				
BAPİ Şiddetli istek	Evli	40	26.84	1073.50	-1.302	.193
	Bekâr	10	20.15	201.50		
	Toplam	50				
BAPİ Motivasyon	Evli	40	26.48	1059.00	-.965	.334
	Bekâr	10	21.60	216.00		
	Toplam	50				
BAPİ toplam	Evli	40	25.10	1004.00	-.391	.696
	Bekâr	10	27.10	271.00		
	Toplam	50				
Travmatik yaşantılar ölçeği (TYÖ) toplam	Evli	40	23.73	949.00	-1.724	.085
	Bekâr	10	32.60	326.00		
	Toplam	50				

** $p<0.001$

* $p<0.05$

Çalışma durumu değişkeni bakımından katılımcıların BAPİ alt boyut ve toplam puanları ile Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) puanlarının karşılaştırılması için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bulgulara göre BAPİ tanı alt boyutu çalışan katılımcılarda çalışmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($Z(48)=-2.380$; $p=.017$; $p<0.05$). BAPİ madde kullanım özellikleri, şid-

detli istek, yaşam üzerine etkileri, motivasyon, BAPİ toplam puan ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) toplam puanının çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 6. Medeni durum değişkeni bakımından BAPİ ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) skorlarının karşılaştırılmasına yönelik Mann Whitney U testi bulguları

Değişkenler	Çalışma Durumu	N	Sıra $\bar{X}$	Sıralar Toplamı	z	p
BAPİ Madde kullanım özellikleri	Evli	17	24.85	422.50		
	Bekâr	33	25.83	852.50	-.262	.793
	Toplam	50				
BAPİ Tanı	Evli	17	27.97	475.50	-.861	.389
	Bekâr	33	24.23	799.50		
	Toplam	50				
BAPİ Yaşam üstüne etkileri	Evli	17	25.91	440.50	-.144	.886
	Bekâr	33	25.29	834.50		
	Toplam	50				
BAPİ Şiddetli istek	Evli	17	30.53	519.00	-1.757	.079
	Bekâr	33	22.91	756.00		
	Toplam	50				
BAPİ Motivasyon	Evli	17	30.76	523.00	-1.870	.061
	Bekâr	33	22.79	752.00		
	Toplam	50				
BAPİ toplam	Evli	17	22.21	377.50	-1.154	.248
	Bekâr	33	27.20	897.50		
	Toplam	50				
Travmatik yaşantılar ölçeği (TYÖ) toplam	Evli	17	21.50	365.50	-1.394	.163
	Bekâr	33	27.56	909.50		
	Toplam	50				

** $p<0.001$

* $p<0.05$

Medeni durum değişkeni bakımından katılımcıların BAPİ alt boyut ve toplam puanları ile Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) puanlarının karşılaştırılması için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bulgulara göre BAPİ madde kullanım özellikleri, tanı, şiddetli istek, yaşam üzerine etkileri, motivasyon, BAPİ toplam puan ve Travmatik Ya-

şantılar Ölçeği (TYÖ) toplam puanının medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 7. Eğitim düzeyi değişkeni bakımından BAPİ ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) skorlarının karşılaştırılmasına yönelik Kruskal Wallis H testi bulguları

Değişkenler	Eğitim düzeyi	N	Sıra $\bar{X}$	χ^2	p
BAPİ Madde kullanım özellikleri	İlköğretim	6	19.33		
	Lise	22	25.25	1.988	.370
	Üniversite	22	27.43		
	Toplam	50			
BAPİ Tanı	İlköğretim	6	28.08		
	Lise	22	24.27	.374	.830
	Üniversite	22	26.02		
	Toplam	50			
BAPİ Yaşam üstüne etkileri	İlköğretim	6	31.92		
	Lise	22	25.36	1.439	.487
	Üniversite	22	23.89		
	Toplam	50			
BAPİ Şiddetli istek	İlköğretim	6	26.58		
	Lise	22	25.55	.046	.977
	Üniversite	22	25.16		
	Toplam	50			
BAPİ Motivasyon	İlköğretim	6	20.17		
	Lise	22	26.11	.953	.621
	Üniversite	22	26.34		
	Toplam	50			
BAPİ toplam	İlköğretim	6	30.42		
	Lise	22	24.23	.862	.650
	Üniversite	22	25.43		
	Toplam	50			
Travmatik yaşantılar ölçeği (TYÖ) toplam	İlköğretim	6	28.50		
	Lise	22	23.05	1.158	.561
	Üniversite	22	27.14		
	Toplam	50			

** $p<0.001$

* $p<0.05$

Eğitim düzeyi değişkeni bakımından katılımcıların BAPİ alt boyut ve toplam puanları ile Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) puanlarının karşılaştırılması için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Bulgulara göre BAPİ madde kullanım özellikleri, tanı, şiddetli istek, yaşam üzerine etkileri, motivasyon, BAPİ toplam puan ve Travmatik Yaşantılar Ölçeği (TYÖ) toplam puanının eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada, madde kullanım bozukluğu tanısı almış

bireylerde travmatik yaşantıların sıklığı incelenmiştir. Araştırmaya katılan 50 kişinin bağımlılık düzeyi ve travmatik yaşantılarının incelendiği çalışmada sosyodemografik değişkenler bakımından karşılaştırmalar yapılmıştır. Bununla birlikte, sosyodemografik değişkenlerle yapılan karşılaştırmaların örneklem sayısının az olması sebebiyle istatistiksel olarak manidar olmadığı tahmin edilmektedir.

Sosyodemografik değişkenlerin dağılımına göre travmatik yaşantılar ve bağımlılık şiddeti puanlarının farklılıklarının ele alındığı çalışmada, cinsiyet değişkenine göre bağımlılık şiddeti puanlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Bununla birlikte, erkeklerde bağımlılık şiddetine işaret eden BAPİ yaşam üstüne etkileri, şiddetli istek ve motivasyon alt boyutlarının puanları kadınlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Elde edilen sonuca yönelik önemli bir kısıtlılık ise katılımcıların dağılımı ile ilgilidir. Kadın katılımcıların az oluşu karşılaştırma sonuçlarını sınırlandırmaktadır. Öte yandan, bağımlılık ile ilgili yapılan araştırmalar ve yaygınlık oranları doğrultusunda erkeklerdeki yaygınlık oranının kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, araştırmanın örnekleme yaygınlığına ilişkin temsili bir dağılım sunulmaktadır.

Travmatik olaylar ve madde kullanım bozukluğundaki (MKB) cinsiyet farklılıkları kapsamlı araştırmalara konu olmuştur. Çalışmalar, kadınların erkeklere kıyasla cinsel ve fiziksel istismar ve çocukluk çağı travmatik olay deneyimlerini bildirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir (15,16). Bu travmatik olaylar, daha kötü madde kullanım bozukluğu tedavi sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir (15).

Madde kullanım bozukluklarının yaygınlığı ve özelliklerinde cinsiyet farklılıkları da gözlemlenmiştir. Erkeklerde daha yaygın olmasıyla karakterize edilen madde kullanım bozukluğunda cinsiyet farkı daralmaktadır.

Diğer bir sosyodemografik değişken olan çalışma durumuna göre travmatik yaşantılar ve bağımlılık düzeyleri karşılaştırıldığında, BAPİ tanı alt boyutunun çalışan katılımcılarda anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonucun literatürle uyumlu olmadığı düşünülmektedir. Zira bağımlı olan bireylerin günlük yaşamdaki işlevselliği önemli ölçüde bozulmakta ve okul-ış gibi görev alanlarında faaliyet gösteremeyecek duruma gelebilmektedirler. Bu doğrultuda, elde edilen sonucun farklı sebeplerden kaynaklı olabileceği (örneğin çalışma durumu olduğu için ekonomik durumunun daha iyi olabileceği ve maddeye erişiminin daha yüksek olabileceği gibi) tahmin edilmektedir.

Medeni duruma göre travmatik yaşantılar ve bağımlılık şiddetinin farklılaşmasına yönelik bulgular incelendiğinde, bekar ve evli katılımcıların travmatik yaşantı sıklığı ve bağımlılık şiddeti düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Öte yandan, daha önce yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların farklı olduğu görülmektedir. Medeni durum çeşitli çalışmalarda madde kullanım bo-

zukluğu yaygınlığı ile ilişkili bulunmuştur. (17).

Korelasyon bulgular incelendiğinde, araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, travmatik yaşantıların sıklığına işaret eden yüksek TYÖ puanlarının bağımlılık şiddetinin değerlendirilmesi ve tanı için kullanılan BAPİ formunun toplam skorları ile arasında pozitif yönlü ve anlamlı korelasyon olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuç, travmatik yaşantı sıklığı arttıkça bağımlılık şiddeti artışı göstermektedir. Araştırma bulgularının daha önce bağımlılık bozuklukları konusunda yapılan araştırmalarda elde edilen bulgularla uyumluluk gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim, travmatik deneyimler ve madde bağımlılığı arasındaki ilişki literatürde iyi bir şekilde ortaya konmuştur. Çok sayıda çalışma, çocukluk travması yaşamış bireylerin yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde madde bağımlılığı bozuklukları geliştirmeye daha yatkın olduğunu göstermiştir (18).

SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, araştırmada, erkek katılımcılarda bağımlılık indeksi tanı alt boyutu puanları kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Çalışan katılımcılarda bağımlılık indeksi puanları çalışmayan katılımcılara göre daha yüksek bulunmuştur. Medeni durum ve eğitim düzeyi değişkenleri bakımından travmatik yaşantılar ve bağımlılık indeksi puanlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Katılımcıların travmatik yaşantılar puanları ile bağımlılık indeksi toplam puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Madde kullanımının mağduriyete ve travmatik deneyimlere davetiye çıkarabileceğini ve bireylerin travmayla ilişkili olumsuzluklarla başa çıkma mekanizması olarak madde kullanabileceklerini gösteren kanıtlar vardır (19). Travma ve madde bağımlılığı arasındaki karşılıklı ilişkiyi araştırmak, etkileşimlerini kapsamlı bir şekilde anlamak için çok önemlidir. Farklı travmatik olay türlerinin madde bağımlılığı üzerinde farklı etkileri olabilir. Sonuç olarak, travmatik deneyimler ve madde bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma için öneriler arasında çocukluk çağı travmasının etkisinin dikkate alınması, travma ve madde bağımlılığı arasındaki çift yönlü ilişkinin araştırılması, belirli travmatik olayların rolünün incelenmesi, cinsiyet farklılıklarının ele alınması, entegre bakım sağlanması, başa çıkma stratejilerinin ve bilişsel tepkilerin araştırılması ve travmaya duyarlı bir yaklaşımın benimsenmesi yer almaktadır. Bu tavsiyeler, atıfta bulunan çalışmalardan elde edilen bulgulara ve içgörülere dayanmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Başar MR, Aktaş S, Aydemir İ. Madde Bağımlı Bireylerin Ailelerinin Karşılaştıkları Psiko-Sosyal Ekonomik Güçlükler ile Sosyal Dışlanma Algılarının Sosyal Hizmet Perspektifinden İncelenmesi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 2022; 38-39.

2. Seyfeli EB, Şener Ö. Yetişkinlerde Madde Bağımlılığı ile Çocukluk Çağı Travmaları ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. *Bağımlılık Dergisi*, 2022; 474.
3. Nebioğlu M, Yalnız H, Güven FM, Geçici Ö. Opiyat Bağımlılarında Diğer Maddelerin Kullanımı ve Sosyodemografik Özellikler ile İlişkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 2013;35-36.
4. Aktaş F. (2019). Madde kullanımı geçmişli olan erkeklerde emosyonel şemalar ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin çocukluk çağı travmaları ile ilişkisi: bir kontrollü çalışma.
5. Doğruer Z, Türkçapar MH, İnce A. Alkol Bağımlılığında Relaps. *Klinik Psikiyatri*, 2022; 43-45.
6. Teke E, Avşaroğlu S. Türkiye’de Travma Sonrası Stres ve Büyüme Konusunda Gerçekleştirilmiş Olan Çalışmaların İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2021; 6982.
7. Anonymous. (tarih yok). *Travma*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık Birimi.
8. Şentürk E. (2022, 11 5). *Travma Türleri : Akut, Kronik, Toplumsal ve Fazlası*. psikolojarsiv: <https://www.psikolojarsiv.com/travma-turleri-akut-kronik-toplumsal/> adresinden alındı
9. Yıldırım Sarı H, Ardahan E, Özgüven Öztornacı B. (2016, Ekim 10). Çocuk İhmal ve İstismarına İlişkin Son 10 Yılda Yapılan Sistemik Derlemeler. s. 502.
10. Yanar G, Buz S. Cinsel İstismara Maruz Kalan Çocukların Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özelliklerinin Travmatik Strese Etkisi. *Toplum ve Hizmet*, 2023; 581.
11. Kaytez N, Kadan G, Yüceliyiğit S. Çocuğa Yönelik İstismar ve Çözüm Önerileri. *Eurasian Journal of Health Sciences*, 2018; 19.
12. Pelendecioglu B, Bulut S. Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *İzzet Bysal Üniversitesi Dergisi*, 2009;51.
13. Aktay M. İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2020; 175-176.
14. Ögel K, Evren C, Karadağ F, Tamar Gürol D. Bağımlılık Profil İndeksi’nin (BAPİ) Geliştirilmesi, Geçerlik ve Güvenirliği. *Türkiye Psikiyatri Dergisi*, 2012; 2.
15. Ibañez G, Sanchez M, Villalba K, Amaro H. Acting With Awareness Moderates the Association Between Lifetime Exposure To Interpersonal Traumatic Events And Craving Via Trauma Symptoms: A Moderated Indirect Effects Model. *BMC Psychiatry*, 2022; 1(22).

16. Craig J, Zettler H, Wolff, K, Baglivio M. Considering the Mediating Effects Of Drug And Alcohol Use, Mental Health, And Their Co-occurrence On The Adverse Childhood Experiences–recidivism Relationship. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 2018; 3(17), 219-240.
17. Scott K, Wells J, Angermeyer M, Brugha T, Bromet E, Demyttenaere K, ... & Kessler R. Gender and The Relationship Between Marital Status And First Onset Of Mood, Anxiety And Substance Use Disorders. *Psychology and Medicine*, 2009; 9(40), 1495-1505.
18. Khoury B, Tang Y, Bradley B, Cubells J, Ressler K. Substance Use, Childhood Traumatic Experience, and Posttraumatic Stress Disorder In An Urban Civilian Population. *Depression and Anxiety*, 2010; 12(27), 1077-1086.
19. Benda B. Survival Analyses Of Social Support and Trauma Among Homeless Male And Female Veterans Who Abuse Substances. *American Journal of Orthopsychiatry*, 2006; 1(76), 70-79.